

Dia Radu

călătorie într-o fotografie

16 interviuri • de la poveste la confesiune

Andrei Șerban
Svetlana Cârsteian
Mircia Dumitrescu
Veronica D. Niculescu
Dan Grigore
Matei Vișniec
Olga Morărescu Mărginean
Mircea Cărtărescu
Bogdan Mirică
Filip Florian
Gabriela Adameșteanu
Mircea Dinescu
Monica Pillat
Răzvan Voiculescu
Ștefan Agopian
Marin Mălaicu-Hondrari

NEMIRA

YORICK

Dia Radu
călătorie
într-o
fotografie

16 interviuri • de la poveste la confesiune

NEMIRA

Colecție coordonată de Irina CERCHIA

Coperta: Adnan VASILE

Prepress: Alexandru CSUKOR

Redactor: Irina CERCHIA

Tehnoredactor: Bogdan CĂPÎLNEAN

Lector: Anamaria MANOLESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

RADU, DIA

Călătorie într-o fotografie / Dia Radu - București: Editura Nemira, 2023

ISBN 978-606-43-1675-2

821.135.1

Dia Radu

CĂLĂTORIE ÎNTR-O FOTOGRAFIE

Copyright © Nemira, 2023, pentru prezenta ediție în limba română

YORICK este o colecție a Editurii **NEMIRA**

Tiparul executat de tipografia PAPER PRINT INVEST, Brăila.

Orice reproducere, totală sau parțială,
a acestei lucrări și închirierea acestei cărți
fără acordul scris al editorului sunt strict interzise
și se pedepsesc conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-43-1675-2

Spune-mi ce fotografie ai ales, ca să-ți spun cine ești!

Spune-mi ce vezi în ea și-o să știu, măcar puțin, ce gândești. Sau, mai bine, hai, pornește cu mine la drum, până când fotografia dintre noi va prinde viață și va începe singură să se spună pe sine.

Acum șase ani, când am început să înregistrez *Călătoriile* mele într-o fotografie, habar n-aveam că într-o zi vor pleca într-o carte către tipar. Pe atunci, mă fascina cum un instantaneu poate închide în rama lui o poveste, cum un sentiment, o stare, o felie tremurătoare de viață rămân prinse pe veci, ca insecta în chihlimbar.

Aș fi putut oare să găsesc alături de intervievații mei acele fotografii de arhivă, gata să scoată la iveală lucrurile care îi frământă, ceva din consistența viselor și a obsesiilor lor? Puteam oare coborî în rama și în poveștile lor, gata să le primesc fără rezerve în mine, fără umbra vreunei judecăți?

Cartea de față e rezultatul acestui pariu. E pariul unor întrebări și răspunsuri care te deschid spre celălalt, care te deschid spre lume.

Am oprit între copertele ei 16 interviuri: 16 moduri de a fi, 16 ferestre spre peisaje cu totul diferite, 16 călătorii pentru care nu aveți nevoie nici de bagaj, nici de bilet. Sunt 16 scriitori, muzicieni, regizori, plasticieni, alături de care am petrecut ore și care mi-au oferit fiecare o cheie spre părți mai puțin cunoscute din viețile lor.

Le îndrept spre voi, cu credința că vă veți bucura de vulnerabilitatea, de inteligența și de înțelepciunea din ele. Dar și de hâtroșenia, de umorul și de slăbiciunile lor. Dar mai ales cu speranța că veți împărtăși cu mine convingerea că a ști să pui o întrebare și a ști să asculți răspunsul seamănă destul de mult cu un act de magie. E un timp privilegiat, ca o mică vrăjitorie, un delicat dans în doi, traversat de curiozitate, de empatie, de bucurie. Un du-te-vino hipnotic, din care, interviuat sau interviuator, ieși de fiecare dată mai limpezit.

La urma urmei, când scrii despre alții, scrii de fapt și despre tine. Și, întrebându-i pe alții, te întrebi din nou și pe tine. Până când, din ființa uneori confuză și risipită care ești, te aduni, întrebare cu întrebare și răspuns cu răspuns, pentru a afla într-un final cine ești.

ANDREI ȘERBAN

Telefonul mobil luminează palid între noi. Pe ecranul lui, o fotografie din anii '90 își poartă încă luciul ușor pixelat. În ea, îmbrățișați, trei mari regizori care, în plin regim comunist, au dus teatrul românesc peste hotare. La stânga, Lucian Pintilie. La mijloc, Liviu Ciulei. La dreapta, premiat și aclamat pe marile scene ale lumii, Andrei Șerban, zâmbind complice și încrezător. Azi, reîntors în țară, după ani de pelerinaj artistic peste Ocean, continuă să prețuiască memoria celor doi, scriind și vorbind despre ei. Voiaj într-o fotografie aproape uitată, cu un artist care nu și-a pierdut nici luciditatea, nici deschiderea către sacru.

„Cât timp mi-a fost dată această viață,
am datoria să nu mă dau bătut!“

*DIARADU: Lucian Pintilie, Liviu Ciulei, Andrei Șerban – cei
trei mari regizori români care au cucerit Vestul! De ce tocmai foto-
grafia asta?*

ANDREI ȘERBAN: Am ales-o pentru că simt și acum o enormă
admirație față de acești doi mari prieteni ai mei, cu care jurnaliștii
de pe vremuri, de la Europa Liberă, mă puseseră pe picior de egali-
tate. Ceea ce eu, de fapt, niciodată n-am simțit, nici când eram deja
cunoscut, când ne tutuiam și lucram de la egal la egal. Îi consideram
mult deasupra mea pe amândoi. Eram în egală măsură fascinat de
inteligența diabolică a lui Pintilie și de profunzimea și generozitatea
lui Ciulei. Mă uitam la ei ca la un far.

D.R.: Cum i-ați cunoscut?

A.Ș.: Admirația mea pentru ei a început foarte devreme. La pai-
sprezece ani, mergeam deja la Bulandra să văd spectacolele lui
Ciulei. Cred că am văzut *Cum vă place* de cel puțin zece ori. Stăteam

pe strada Tudor Arghezi. Tot acolo, chiar în spatele Teatrului Național, locuiau și Liviu Ciulei cu Clody Bertola, de care eu eram îndrăgostit în secret. Seara, mă plimbam prin fața ferestrei lor luminate, încercând să-mi imaginez ce viață duc ei înăuntru. Mai târziu, Clody Bertola s-a despărțit de Liviu Ciulei și s-a recăsătorit cu Lucian Pintilie. Înainte să moară, mi-a făcut o confesiune: „Ștefan (Constantinescu, celebrul pictor, primul ei soț) mi-a fost ca un tată, Liviu mi-a fost ca un frate, Lucian mi-a fost ca un fiu.“ „Ce păcat“, i-am zis eu cu umor și nostalgie, „dacă ar fi fost să fie, aș fi putut fi eu bărbatul!“ (*râde*)

D.R.: Ce femeie! Vă ținea pe toți în mrejele ei.

A.Ș.: Clody nu era deloc răpitoare, nici sexuală. Dar avea o atracție pentru o categorie anume de oameni, pentru artiști rafinați și cultivați. Și pare-se că era reciprocă. După ce primii doi n-au mai fost căsătoriți cu ea, au continuat să-i rămână aproape. Ba chiar a petrecut revelioane cu toți trei. Ciulei i-a purtat în continuare un mare respect și foarte multă dragoste.

D.R.: Mă uit la fotografia pe care ați ales-o și văd trei vârste diferite.

A.Ș.: Chiar așa erau, distanțe de zece ani... Cred că eu tocmai împlinisem patruzeci, Pintilie făcea cincizeci, iar Ciulei, șizeci. A fost ultima noastră întâlnire, duioasă, plină de empatie. Foarte rar ne întâlneam toți trei. E, de altfel, și singura fotografie pe care o avem împreună. Cred că e făcută prin 1993, în anii mei de directorat la Teatrul Național. Eram la o cârciumă, la Șosea, faimoasă pentru

mititei. Fotografia ne-a făcut-o un chelner. A prins în ea câte ceva din fiecare. Fronda tristă a lui Pintilie. Melancolia reflexivă a lui Ciulei. Și entuziasmul meu infantil.

D.R.: Încă aveți viitorul în față!

A.Ș.: De fapt, ne simțeam toți trei ca niște soldați care fuseseră pe front, care trecuseră prin tot felul de experiențe dureroase, dar și prin multe succese, fiecare în alt colț al lumii, și care acum se întorseră acasă, unde nu-și mai găseau neapărat locul. Vorbeam despre spectacolele lui Pintilie pe care le văzusem la Paris, despre cele montate la Minneapolis, la teatrul condus de Ciulei în SUA, despre cele făcute de mine la New York. Și eram nespus de generoși în aprecieri unul cu altul. Cu excepția lui Pintilie, care, glumind pe jumătate, ne găsea mai mereu câte-un cusur. Era atât de caustic, totuși plin de iubire! Un diavol benefic.

D.R.: Dar ce-l făcea atât de necruțător?

A.Ș.: Nesiguranța. Se apăra atacând. Așa era Pinți. M-a surprins să văd că, la înmormântarea lui, expresia feței îi era cuprinsă de o tandrețe liniștită, cum niciodată nu i-am văzut pe chip. Atunci am înțeles că toată viața își ținuse ascunsă această bună-tate senină. Ciulei îl adora pur și simplu, era în stare să accepte orice critică. Pe mine, în schimb, mă înfuria. După care ne împăcam și ne iubeam până la moarte. Dar nicio clipă, nici în România, nici când ne-am revăzut în America, nu a avut niciunul nici cea mai mică urmă de gelozie față de succesul celuilalt. Și în

meseria noastră asta e foarte rar. Erau multă libertate și noblețe în prietenia asta, simțeați că nu e nimic josnic, nimic meschin.

D.R.: Spuneți că nu și-au mai găsit neapărat locul la revenirea din Occident. Așa de dificilă să fi fost întoarcerea acasă?

A.Ș.: Pentru Pintilie, poate mai puțin, fiindcă, dintr-un soi de orgoliu, a renunțat la teatru în favoarea filmului. Știa că teatrul e un castel de nisip, el voia să rămână post-mortem prin film. Se retrăsese la Mogoșoaia, la vila lui de acolo, și el, care în tinerețe fusese un *provocateur* în presă, a refuzat să mai dea interviuri. Simțea că nu mai e înțeles, că lumea din jur nu mai merge după valorile lui. Se simțea însingurat, dar sfida mereu, nu arăta niciodată că-l doare. Ciulei a trăit însă o mare deziluzie. După ce făcuse o carieră uriașă peste hotare, a revenit la Bulandra, teatrul pe care, ca director, l-a dus pe culmi, dar unde a descoperit cu tristețe că nu mai e nici înțeles, nici respectat. Până la urmă, a abandonat teatrul. Și nici eu, nici Pinți nu am reușit să-l convingem să revină. Avea o discreție aristocratică, suferea în tăcere cu demnitate.

D.R.: Dar dumneavoastră v-ați regăsit înapoi, acasă? Cine era Andrei Șerban la vârsta din fotografie?

A.Ș.: Cineva care revenise în România după revoluție cu o speranță imensă și cu sentimentul că totul e posibil în această țară aflată la început de drum. M-am întors în 1990 cu același entuziasm cu care, la mijlocul anilor '60, plecasem în America

pionieratului, în Țara Făgăduinței. Voiam să schimb soarta teatrului românesc. Și, într-un fel, am schimbat-o: *Trilogia Greacă*, montată la Național, e recunoscută ca un punct de reper chiar și de dușmanii mei. Am înțeles însă repede că nu pot muta munții din loc. Și am plecat din nou. Exact ca prietenii mei, am trăit și eu o deziluzie. Dar, spre deosebire de ei, n-am rămas *bitter*, am continuat să caut, mi-am reconfigurat drumul. Am înghițit suferința și am crezut în spiritul american, acela de a avea „o a doua șansă“. Azi nu mă simt nici rănit, nici frustrat.

D.R.: Andrei Șerban, care era farmecul Americii? Ce v-a atras pe toți trei în aventura asta, peste Ocean?

A.Ș.: Imaginați-vă un tânăr de douăzeci și șase de ani, care pleacă în 1969 din România comunistă și ajunge la New York, pe Aeroportul JFK, tuns scurt, într-un costum gri, cu cămașă albă, perfect călcată și cravată sobră, pe care îl întâmpină la aeroport niște *hippies* în jeans, cu părul până la fund, trimiși de La MaMa Theatre. Care apoi m-au dus să mă cazez la celebrul Chelsea Hotel, casa artiștilor liberi, unde stăteau Janis Joplin și Leonard Cohen și unde, exact când am ajuns eu, Andy Warhol filma un film cu travestiți. Pentru mine, a fost un șoc teribil. Libertatea pe care am simțit-o atunci, faptul că vedeam că orice e posibil, gândul ăsta, că în fața mea se întindeau fâșii culturale neexplo-rate, pe care puteai săpa cu iluzia că găsești aur, dar și faptul că nimeni nu mă cenzura și nu îmi dicta cum să gândesc, mi-au hrănit entuziasmul ani de zile.

D.R.: Dorul de casă nu v-a dat târcoale? Cât a fost libertate și cât a fost exil?

A.Ș.: Pe mine, exilul m-a întărit. La început, am cunoscut tot felul de cercuri de români din New York. După o vreme, nu le-am mai frecventat. Se văicăreau mereu de cât de greu o duc și ce dor le e de țară. Victimizarea asta e penibilă, e rușinoasă. Știam că am ajuns acolo și că trebuie să mă lupt. Și asta îmi dădea energie. Eram acolo să fiu bun, să cuceresc și să înving. Sigur că nostalgia mă încerca uneori. Prietenii îmi erau departe. America e uriașă, distanțele sunt enorme, faptul că unii dintre ei se aflau pe același continent nu însemna că eram împreună. Mă simțeam deseori singur.

D.R.: Și totuși, titlul cărții pe care ați publicat-o recent, în care faceți portretele multor artiști de aici și de peste Ocean, e Niciodată singur. O contradicție?

A.Ș.: Când îmi amintesc de oamenii remarcabili pe care i-am întâlnit, pe care îi admir sau cu care am lucrat, nu mă mai simt deloc singur. Nici când sunt printre actorii cu care lucrez nu mă simt singur. Și e adevărat, în pandemie mi-au cam lipsit. Dar oare suntem vreodată singuri? Există mereu acest fir invizibil, care ne leagă de o dimensiune verticală. Numai când uit să mă rog sunt, de fapt, singur.

D.R.: Are și teatrul vârstele lui, domnule Șerban?

A.Ș.: La douăzeci de ani, făceam teatru din bucuria de a fi cu alții, pentru că mi-era frică și pentru că mă simțeam vulnerabil.

Părinții aveau dosare proaste, securitatea bătea des la ușă, pe unchiul meu l-au arestat sub ochii mei. Mi-era frică și de umbra mea. Am intrat în teatru să mă refugiez. Mai târziu, ajuns în America, pornirile trupului erau în plină desfășurare. Era o energie sexuală uriașă, pe care o transformam în impuls creativ. La treizeci, când l-am întâlnit pe regizorul Peter Brook, un mit al tinerilor generației mele, am trăit un șoc brutal. Felul meu de a face teatru s-a schimbat total. Mi-a pus în mână cartea lui Zeami, *Floarea tinereții*, despre tradiția secretă a teatrului Nō, o carte scrisă acum 800 de ani, pe care o consider cea mai importantă dintre cărțile despre teatru scrise vreodată. În ea sunt descrise în detaliu etapele de pregătire pe care un actor trebuie să le urmeze, de la o vârstă fragedă până la bătrânețe, ca talentul lui să nu dispară. Să menții vie *floarea tinereții* e ceea ce îți dă viață. Dacă nu hrănești spiritul, floarea aceasta se ofilește, instrumentul ruginește și talentul dispare. Peter Brook era extrem de dur cu mine. Cum mă simțeam satisfăcut și plin de mine, cum îmi tăia elanul: „Ești superficial, ce vrei să obții cu asta? Care e scopul? Să fii apreciat și să cauți aplauze?” Teatrul a încetat să mai fie ceva instinctual.

D.R.: Și acum, la vârsta aceasta, de ce mai faceți teatru?

A.Ș.: Datorită lui Peter Brook, care azi are nouăzeci și șase de ani și n-a obosit să încerce drumuri noi, continui să caut și eu, în felul meu, și mereu cred că efortul pe care îl fac nu e îndeajuns. În consecință, dorm foarte prost noaptea. Nu mă pot liniști. Oricât aș răsuți întrebarea, niciun răspuns nu ține prea mult. Orice răspuns e

iluzoriu. Dar am nevoie să mă simt liber interior, să mă scutur de tot ce cred că știu, să continui să întreb, fără să cred că voi avea un răspuns. Caut ceva ce nu voi găsi, dar nu-mi mai e frică.

D.R.: Ceva vă ține totuși foarte aproape de scenă. Firul acela vertical?

A.Ș.: Nu cred că realitatea în care trăim e singura și nici cea mai adevărată. Dar prin teatru am acces la acel Altceva de care suntem cu toții însetați. Vreau să gust măcar un pic din acest necunoscut, din această altă realitate, pe care nu o știm. Suntem o viață întreagă cu fața spre Necunoscut. Ducem cu noi povara acestui mister, pe care n-o să-l ajungem și n-o să-l pătrundem niciodată. Dar apropiindu-ne măcar un pic de el, ceva în noi se înnoiește, se îmborsăvesc, se trezește dintr-odată la o nouă viață. Exact ca atunci când te îndrăgostești!

D.R.: O lecție concomitentă despre teatru și despre cum să înaintăm în vârstă. Cum vedeți azi bătrânețea, domnule Șerban?

A.Ș.: Am un prieten newyorkez care tocmai a împlinit optzeci de ani. Când l-am întrebat cum se simte la vârsta asta, mi-a răspuns zâmbind: „N-am mai avut niciodată optzeci de ani, e ceva nou, ceva ce trăiesc chiar acum.“ Nu era nici trist, nici deprimat de posibila apropiere a morții. Doar curios. Pregătirea pentru bătrânețe ar fi cu totul diferită, dacă am face efortul de a rămâne proaspeți, de a trăi cu toată ființa, atenți la semnele ascunse ale subconștientului. Trăim prea mult cu capul și prea puțin cu inima. Mergem cu capul înainte pe stradă, trupul vine după el, ca o birjă mânăta de-un vizitiu beat.

Eu însumi am trăit cea mai mare parte a timpului cu simțurile adormite. Aș fi vrut să fiu mai pregătit pentru bătrânețe. Și nu sunt.

D.R.: Dar e cineva vreodată pregătit?

A.Ș.: Am întâlnit astfel de oameni remarcabil de pregătiți. Este exact ce spune și Hamlet: *Readiness is all!* „Să fii pregătit e tot ce contează.” Pregătit pentru furtună, dacă va fi furtună, pregătit pentru călătorie, dar nu pentru destinație! Eu nu mă simt pregătit. Însă încep să simt că abia acum am șansa să devin ceea ce toată viața am vrut să fiu și n-am fost. Am fost orgolios și insensibil în multe relații personale. Fiind orb, de multe ori i-am rănit pe alții. Aș putea să-mi dau bice ca penitenții medievali, dar prefer să accept că ăsta a fost drumul meu. Și, deși mulți, care nici nu-mi spun bună ziua, cred că sunt un tip imposibil și vanitos, nu vor ști că, de-a lungul vremii, am întreținut cu mine însumi un spirit extrem de critic și o nemulțumire continuă.

D.R.: Titlurile, premiile, confirmările altora chiar n-au contat?

A.Ș.: Nu, deși e greu de crezut, pentru mine nu înseamnă nimic. Îmi dau doar încredere să continui să caut, atât. La orice premieră, când privesc spectacolul din sală, cu ochii spectatorului, am sentimentul că am eșuat, parcă aș vrea să fac cu totul alt spectacol. E cumplit. Și asta e aproape de fiecare dată la fel.

D.R.: Încerc să-mi imaginez ce v-ar răspunde prietenii din fotografie, dacă v-ar auzi vorbind așa.

A.Ș.: Mi-ar da o replică de o inteligență usturătoare. Ciulei și Pintilie aveau temperamente foarte diferite. Dar amândoi erau atei, ceea ce eu n-am fost niciodată. Și cam făceau mișto de mine din cauza asta. Eram băiatul naiv și extaziat, căruia îi explicau că lumea nu-i deloc așa. Și îi credeam pe jumătate, dar în același timp mi-era și milă de ei. Sunt convins că, în adâncul lor, sufereau pentru că nu credeau. Ceea ce nu era cazul meu. Eu am crezut dintotdeauna.

D.R.: Chiar dintotdeauna?

A.Ș.: Încă din copilărie, mă uitam noaptea sus, pe cer, la stele, și aveam impresia că eu vin de-acolo. Noi ne-am născut aici, pe pământ, dar venim din altă parte și uităm sau nu știm asta. Lumea vizibilă e incredibil de precis organizată, planul creației e fenomenal de perfect, nu poți să nu observi ce inteligență enormă se ascunde în spatele tuturor lucrurilor. Și mi se oferă atât de mult în acest timp atât de scurt, care se numește viață, că nu pot să nu simt un regret: știu că voi pleca de aici fără să fi atins potențialul cu care m-am născut. Când Pintilie mă auzea vorbind așa, râdea în hohote. „Du-te la mănăstire, Ofelio“, îmi spunea.

D.R.: Simt că bătrânețea lor nu v-a fost neapărat un model.

A.Ș.: Așa e, nu mi-a fost. Poate și pentru că i-am văzut suferind fizic, iar degradarea lor mă durea. Poate și pentru că vedeam cu ochiul liber că ceva în ei se frânse. Ei nu credeau în „floarea tinereții“. Amândoi s-au oprit destul de devreme din a mai face teatru sau film. Și asta înseamnă că s-au oprit din a mai căuta. Or, cât timp încă mai

poți să cauți... Sunt la o vârstă la care mă întreb și eu, firește, cât o să mai lucrez. O să decid într-o zi că, gata, mă pot opri? Sau o să lucrez până când o să cad jos? Nu știu cum o să fie, dar încă am destulă energie în trup. Cât timp mi-a fost dăruită această viață, am datoria să nu mă dau bătut.

D.R.: În fotografie sunteți la București, de locuit, locuiți mai mult la New York, iar de întâlnit, v-am întâlnit la Cluj. E complicat să trăiești mereu cu geamantanul la ușă?

A.Ș.: E chiar frumos, dar până la un punct. Toată viața mi-a plăcut să voiajiez. Călătorind, primești impresii mereu noi. Sunt ahtiat după ele, mă hrănesc cu ele, am nevoie să călătoresc, ca să mă inspir. Dar, după un timp, intervine și o anumită uzură. E ca o repetiție mecanică, ce nu face bine deloc.

D.R.: Și când obosiți?

A.Ș.: Mă întorc la refugiul meu. Am o cabană din lemn, la trei ore de mers cu mașina de New York, înspre Buffalo Canada, în mijlocul unei păduri. „Arhitecta” ei a fost chiar celebra Ellen Stewart, fondatoarea La MaMa Theatre, o negresă uluitoare, cu un entuziasm contagios, care era absolut convinsă că e strănepoata lui Pitagora. Ca o adevărată șamaniță, într-o zi în care ploua îngrozitor, a venit cu mine în pădure să mă ajute să aleg un loc. A găsit un luminiș, departe de șosea, „unde n-o să te vadă nimeni!”, a zis, și acolo am construit casa, după desenele ei. În cabana asta, am petrecut cândva, demult, un Crăciun nemaipomenit cu Liviu Ciulei. Am plecat în pădure, prin

troiene până la brâu, să tăiem un brad, iar Ciulei l-a găsit pe cel mai simetric din toată pădurea. Ochiul lui de mare esthet l-a transformat în cel mai decorat brad de Crăciun pe care l-am avut vreodată. Cabana asta e și locul unde mă întâlnesc cu familia, cu Dana, partenera mea de viață și de teatru, și cu băieții mei. Unul e avocat la Londra, îi merge bine, dar nu-i place ce face, celălalt e DJ și e îndrăgostit de film la Berlin.

D.R.: Vorbiți așa de rar despre ei în interviuri! Aproape că-mi vine să zic: mai există viață și în afara teatrului?

A.Ș.: Da, cu D mare, pot spune că există viață și în afara teatrului. Eu, care ani de zile m-am ascuns de viață în teatru, fiindcă mi-a fost frică de ea. După o viață întreagă, care a fost ca o repetiție continuă, fiindcă am lucrat ca un *workaholic* de la optsprezece ani, ne-a lovit pe toți pandemia și aproape doi ani de zile n-am putut să fac teatru. O vreme, am stat cu Dana în cabana din pădure. Dar cât să și stai liniștit, când ești din fire un agitat? La fel ca milioane de oameni, în plină epidemie am luat și noi un cățel. L-am numit Rocco, omagiu lui Visconti. Cu el am ieșit să mă plimb prin pădure. Am început să miros copacii, să aud cum cântă păsările, să stau să ascult vântul, să las norii să se rostogolească deasupra mea. Am descoperit brusc că viața asta e extraordinar de frumoasă. Că e plină de lucruri absolut minunate, de care eu am fugit până acum. Îmi vine să spun aproape ca Dante: *Nel mezzo del cammin di mia vita / mi ritroverai per una selva oscura*. „La capătul de drum al vieții mele, m-am găsit pe mine, într-o pădure deasă.“ Nu știu unde am fost până acum, nu

știu dacă mai pot să îmi repar trecutul. Dar pot, măcar pe ultima sută de metri, să-mi pregătesc viitorul trăind în prezent.

Interviu realizat în anul 2022

CUPRINS

<i>Spune-mi ce fotografie ai ales, ca să-ți spun cine ești!.....</i>	5
ANDREI ȘERBAN	11
„Cât timp mi-a fost dată această viață, am datoria să nu mă dau bătut!“	13
SVETLANA CÂRSTEAN	29
„Dacă era după mine, îmi petreceam toată viața bântuind“	31
MIRCIA DUMITRESCU	47
„Sculptorul trebuie să-și păstreze ochiul curat, ca să poată vedea fața cealaltă a lumii“	49
VERONICA D. NICULESCU	63
„Sunt un om care stă în picioare lângă fereastră, privind“	65
DAN GRIGORE	79
„La douăzeci de ani, eram în stare să dau totul pentru o iubire“	81
MATEI VIȘNIEC	93
„Sensul oricărei plecări este întoarcerea“	95

OLGA MORĂRESCU MĂRGINEAN	109
„Nici literatura, nici pictura nu pot trece înaintea unui om viu“	111
MIRCEA CĂRTĂRESCU	125
„Cred în gravitatea lucrurilor, în destinul omenesc și în dragoste“	127
BOGDAN MIRICĂ	141
„Am vrut să trăiesc cu mâna pe flacăra, să simt că arde“	143
FILIP FLORIAN	157
„Nimic nu mă tulbură mai tare decât să văd că iubirea din oameni devine aproape palpabilă“	159
GABRIELA ADAMEȘTEANU	173
„Scriitorul trebuie să asume cruzimea vieții“	175
MIRCEA DINESCU	189
„Când pleci undeva, nu trebuie să ajungi repede“	191
MONICA PILLAT	205
„Legătura cu tatăl meu e încă vie“	207
RĂZVAN VOICULESCU	221
„Eu n-am căutat să fotografiez, am căutat să înțeleg“	223
ȘTEFAN AGOPIAN	237
„Mamei nu i-a prea păsat niciodată de mine“	239
MARIN MĂLAICU-HONDRARI	253
„Am avut toată viața doar locuințe temporare“	255
<i>Mulțumiri</i>	267